بنام خداوند دانا و حکیم

دیباچه ای از ساختار و دانستنی های حقوقی و قضایی

محمد رضا صالح زاده زارع

انتشارات نظری

عنوان و نام پدیدآور	دیباچه ای از ساختار و دانستنی های حقوق و قضایی/ محمد رضا صالح زاده زارع.
مشخصات نشر	تهران : انتشارات نظری، ۱۴۰۴
مشخصات ظاهری	۶۴/ صفحه
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۳۳۵-۳۱۷-۸
وضعیت فهرست‌نویسی	فیپا
موضوع	حقوق-ایران-مطالب گونه گون
رده بندی کنگره	KMH۶۸
رده بندی دیویی	۳۴۹/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۱۰۲۸۵۴۹۷

نام کتاب : دیباچه ای از ساختار و دانستنی های حقوق و قضایی

نام نویسنده: محمد رضا صالح زاده زارع

نوبت چاپ : اول-۱۴۰۴

« کلیه حقوق مادی ، چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناشر می‌باشد »

دفتر مرکزی : تهران، خیابان ولی‌عصر (عج) ، خیابان سید جمال الدین اسدآبادی (یوسف آباد) ،

نبش خیابان فتحی شقاقی ، جنب بانک سپه پلاک ۳۲ ، طبقه ۲ ، واحد ۱۷

E-mail: nazaribook@yahoo.com

www.nashrenazari.com

تلفن : ۸۸۱۰۲۷۷۵

همراه : ۰۹۱۹۰۱۲۹۴۵۵

انتشارات نظری

فهرست مطالب

ساختار قوه قضاییه ۷

رئیس قوه قضاییه ۸

وظایف اصلی دیوان عالی کشور ۹

ساختار دیوان عالی کشور ۱۰

وظایف سازمان بازرسی کل کشور به طور خلاصه ۱۲

دادسرا ۱۶

دادگاه ۱۶

وظایف دادسرا ۱۸

وظایف دادگاه ۱۸

انواع آرای قضایی ۱۹

اهمیت آرای قضایی ۱۹

انواع قرار ۲۲

اجزای اصلی احقاق قضایی ۲۳

انواع احقاق قضایی ۲۴

شکایت قضایی در حوزه کیفری ۲۴

شکایت قضایی در حوزه حقوقی ۲۵
اجزای اصلی دادخواست ۲۷
اهمیت دادخواست ۲۷
مراحل کلی شکایت قضایی ۲۸
شکایت کیفری ۳۴
انواع احکام قضایی ۳۶
احکام حضوری و غیابی ۳۷
احکام قطعی و غیرقطعی ۳۷
احکام لازم‌الاجرا و غیر لازم‌الاجرا ۳۸
احکام اعلامی ۳۸
احکام تأسیسی ۳۹
احکام قطعی ۴۲
احکام غیرقطعی ۴۲
احکام نهایی ۴۳
احکام غیرنهایی ۴۴
احکام لازم‌الاجرا ۴۶
احکام غیر لازم‌الاجرا ۴۶
مراحل شکایت از قاضی ۵۳
انواع قاضی ۵۵
وظایف دادیار ۵۶

تفاوت دادیار و بازپرس..... ۵۷
وظایف و اختیارات دادستان..... ۵۸
تفاوت دادستان و قاضی..... ۵۹

قوه قضاییه در ایران نهادی مستقل است که وظیفه اصلی آن «پشتیبانی از حقوق فردی و اجتماعی» و «تحقق بخشیدن به عدالت» است. این قوه به عنوان یکی از سه قوه حاکم در نظام جمهوری اسلامی ایران، مسئول رسیدگی به اختلافات، اجرای قوانین و حفظ نظم و امنیت قضایی است.

وظایف و اختیارات قوه قضاییه:

رسیدگی به تظلمات و شکایات: رسیدگی به دعاوی حقوقی و کیفری و صدور حکم در مورد آنها.

اجرای عدالت: تلاش برای تحقق عدالت در جامعه و رفع اختلافات.

نظارت بر حسن اجرای قوانین: نظارت بر اجرای صحیح قوانین توسط دستگاه‌های دولتی و خصوصی.

احیای حقوق عامه: تلاش برای حفظ حقوق و آزادی‌های مشروع شهروندان.

پیشگیری از وقوع جرم: اقداماتی برای جلوگیری از ارتکاب جرم در جامعه.

اصلاح مجرمین: تلاش برای بازپروری و اصلاح مجرمان و بازگرداندن آنها به جامعه.

ساختار قوه قضاییه:

قوه قضاییه از واحدهای مختلفی تشکیل شده است که عبارت‌اند از:

دادگاه‌ها و دادسراها: مرجع رسیدگی به دعاوی حقوقی و کیفری.

دیوان عالی کشور: وظیفه نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم و ایجاد وحدت رویه قضایی را بر عهده دارد.

دیوان عدالت اداری: رسیدگی به شکایات از تصمیمات و اقدامات واحدهای دولتی.

سازمان بازرسی کل کشور: نظارت بر حسن عملکرد دستگاه‌های دولتی و جلوگیری از فساد.

سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور: مدیریت و نظارت بر زندان‌ها و مراکز تأمینی.

رئیس قوه قضاییه:

رئیس قوه قضاییه بالاترین مقام اجرایی در این قوه است که توسط رهبر جمهوری اسلامی ایران برای مدت پنج سال منصوب می‌شود.

ارتباط با سایر قوا:

قوه قضاییه به عنوان یکی از قوای سه‌گانه، مستقل از قوه مجریه و مقننه عمل می‌کند، اما با این دو قوه ارتباط دارد و برخی از امور با همکاری آنها انجام می‌شود.

دیوان عالی کشور عالی‌ترین مرجع قضایی در جمهوری اسلامی ایران است که وظیفه نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم دادگستری و

ایجاد وحدت رویه قضایی را بر عهده دارد. این مرجع قضایی، بر اساس اصل ۱۶۱ قانون اساسی تشکیل شده و وظایف دیگری مانند رسیدگی به اتهامات رئیس‌جمهور در صورت تخلف از قانون اساسی و رسیدگی به فرجام‌خواهی از احکام صادره توسط محاکم نظامی و احکام مهم دادگاه‌های عمومی و انقلاب را نیز بر عهده دارد.

وظایف اصلی دیوان عالی کشور:

نظارت بر اجرای صحیح قوانین: دیوان عالی کشور وظیفه دارد تا از اجرای صحیح و شرعی قوانین در محاکم دادگستری اطمینان حاصل کند.

ایجاد وحدت رویه قضایی: در مواردی که آراء محاکم با یکدیگر اختلاف داشته باشند، دیوان عالی کشور با صدور رأی وحدت رویه، به این اختلافات پایان می‌دهد.

رسیدگی به فرجام‌خواهی: دیوان عالی کشور به عنوان مرجع تجدید نظر در برخی از احکام، به فرجام‌خواهی از احکام صادره توسط محاکم دیگر رسیدگی می‌کند.

رسیدگی به اتهامات رئیس‌جمهور: در صورتی که رئیس‌جمهور مرتکب تخلف از قانون اساسی شود، رسیدگی به اتهامات او در صلاحیت دیوان عالی کشور قرار دارد.

حل اختلافات صلاحیت: دیوان عالی کشور وظیفه دارد تا اختلافات صلاحیت بین مراجع قضایی مختلف را حل و فصل نماید.

ساختار دیوان عالی کشور:

دیوان عالی کشور از بخش‌های مختلفی تشکیل شده است، از جمله دادسرا، شعب حقوقی و کیفری و هیئت‌های عمومی. دادسرای دیوان عالی کشور وظیفه نظارت بر فعالیت دادسراهای سراسر کشور را بر عهده دارد.

دیوان عدالت اداری در ایران یک دادگاه اختصاصی است که وظیفه رسیدگی به شکایات مردم از تصمیمات و اقدامات واحدهای دولتی، شهرداری‌ها، سازمان‌های دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی را بر عهده دارد. این دیوان به عنوان حامی حقوق مردم در برابر اقدامات اداری عمل می‌کند.

وظایف اصلی دیوان عدالت اداری:

رسیدگی به شکایات از تصمیمات اداری: این دیوان به شکایات اشخاص حقیقی و حقوقی از تصمیمات و اقدامات مأموران و واحدهای دولتی، شهرداری‌ها و سازمان‌های دولتی رسیدگی می‌کند.

رسیدگی به اعتراضات به تصمیمات و آراء مراجع شبه قضایی: این دیوان به اعتراضات نسبت به آراء و تصمیمات هیئت‌ها و کمیسیون‌های شبه قضایی مانند هیئت‌های حل اختلاف کارگر و کارفرما، کمیسیون‌های ماده ۱۰۰ و ۱۲ قانون شهرداری و غیره رسیدگی می‌کند.

رسیدگی به شکایات استخدامی: این دیوان به شکایات مستخدمان و کارمندان دولت از تضییع حقوق استخدامی خود رسیدگی می‌کند.

رسیدگی به شکایات از مصوبات و آیین‌نامه‌های دولتی: این دیوان به شکایات از مصوبات و آیین‌نامه‌های مغایر با قانون و شرع که توسط دستگاه‌های دولتی وضع شده‌اند رسیدگی می‌کند.

رسیدگی به شکایات از اقدامات شهرداری‌ها: این دیوان به شکایات از تصمیمات و اقدامات شهرداری‌ها، مانند صدور پروانه ساختمانی، اجرای طرح‌های عمرانی و غیره رسیدگی می‌کند.

ابطال مصوبات و آیین‌نامه‌های خلاف قانون: دیوان عدالت اداری می‌تواند مصوبات و آیین‌نامه‌های خلاف قانون و شرع را ابطال نماید.

صدور رأی در خصوص خسارات ناشی از اقدامات اداری: دیوان عدالت اداری می‌تواند در خصوص خسارات ناشی از اقدامات و تصمیمات اداری که منجر به تضییع حق افراد شده است، رأی صادر نماید.

به طور خلاصه، دیوان عدالت اداری به عنوان یک مرجع قضایی برای رسیدگی به اختلافات مردم با دستگاه‌های اداری عمل می‌کند و در راستای حمایت از حقوق شهروندان، وظیفه نظارت بر عملکرد این دستگاه‌ها را بر عهده دارد.

وظایف اصلی سازمان بازرسی کل کشور شامل بازرسی مستمر و فوق‌العاده از دستگاه‌های اجرایی، نهادهای دولتی و عمومی و همچنین

اعلام موارد تخلف و سوء جریانات اداری و مالی به مراجع بالاتر است. این سازمان همچنین موظف به رسیدگی به شکایات و گزارش‌های مردمی در این زمینه است.

وظایف سازمان بازرسی کل کشور به طور خلاصه:

بازرسی مستمر: این سازمان به طور منظم از وزارتخانه‌ها، ادارات، نیروهای نظامی و انتظامی، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، شهرداری‌ها، و سایر نهادهای عمومی بازرسی می‌کند.

بازرسی فوق‌العاده: سازمان بازرسی کل کشور به دستور شورای عالی قضایی، درخواست کمیسیون اصل ۹۰ مجلس شورای اسلامی، درخواست وزیر یا مسئول دستگاه اجرایی، یا بنا به تشخیص رئیس سازمان و شورای عالی قضایی، بازرسی‌های فوق‌العاده انجام می‌دهد.

اعلام تخلفات: در صورت مشاهده تخلفات، سازمان بازرسی کل کشور موارد را به مراجع ذیصلاح اعلام می‌کند. برای مثال، تخلفات وزارتخانه‌ها و نهادهای انقلابی به نخست‌وزیر، تخلفات شرکت‌های دولتی به وزیر مربوطه و تخلفات شهرداری‌ها به وزیر کشور اعلام می‌شود.

رسیدگی به شکایات: سازمان بازرسی کل کشور به شکایات و گزارش‌های مردمی در خصوص تخلفات اداری و مالی رسیدگی می‌کند و در صورت لزوم، پرونده‌های مربوطه را به مراجع قضایی ارجاع می‌دهد.

ارائه گزارش: سازمان بازرسی کل کشور موظف است گزارش‌های مستمر و موردی از عملکرد دستگاه‌های مختلف تهیه و به مراجع بالاتر ارائه کند.

نظارت و پیشگیری: این سازمان در جهت پیشگیری از وقوع جرم و سوء جریانات، بر حسن اجرای قوانین و مقررات نظارت می‌کند و در صورت لزوم، هشدار لازم را به دستگاه‌های مربوطه می‌دهد.

نکات مهم:

سازمان بازرسی کل کشور یکی از نهادهای زیرمجموعه قوه قضاییه است.

این سازمان به طور مستقیم اختیاری در خصوص اعمال جریمه و مجازات ندارد و در صورت مشاهده جرم، پرونده را به مراجع قضایی ارجاع می‌دهد.

شهروندان می‌توانند از طریق سامانه‌های الکترونیکی سازمان بازرسی کل کشور، شکایات و گزارش‌های خود را ثبت کنند.

سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور وظایف متعددی دارد که مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از: اجرای مجازات حبس، اداره امور زندان‌ها و بازداشتگاه‌ها، ایجاد و توسعه مراکز اصلاح و تربیت و همچنین کمک به رفع مشکلات مادی و معنوی خانواده زندانیان. این سازمان همچنین مسئولیت برنامه‌ریزی برای اشتغال زندانیان، ارائه خدمات آموزشی و فرهنگی و همچنین برنامه‌ریزی برای مراقبت بعد از خروج زندانیان از زندان را بر عهده دارد.

وظایف این سازمان به طور کلی در دو حوزه اصلی قابل دسته‌بندی است:

۱. وظایف مرتبط با اداره زندان‌ها و بازداشتگاه‌ها:

اجرای مجازات حبس: این سازمان مسئول اجرای صحیح و قانونی احکام حبس صادره از سوی مراجع قضایی است.

مدیریت امور زندان‌ها: سازمان زندان‌ها مسئولیت اداره کلیه امور مربوط به زندان‌ها، بازداشتگاه‌ها و مراکز اقدامات تأمینی و تربیتی را بر عهده دارد.

توسعه و ایجاد مراکز: این سازمان وظیفه دارد زندان‌ها، بازداشتگاه‌ها و سایر مراکز مرتبط را توسعه داده و احداث کند.

تأمین امنیت و نظم: ایجاد و حفظ نظم و امنیت در محیط زندان از دیگر وظایف این سازمان است.

بهداشت و درمان: ارائه خدمات بهداشتی و درمانی به زندانیان نیز از وظایف این سازمان است.

۲. وظایف مرتبط با اقدامات تأمینی و تربیتی:

ارائه خدمات اصلاحی و تربیتی: این سازمان موظف است با ارائه خدمات آموزشی، فرهنگی و حرفه‌آموزی، زمینه اصلاح و تربیت زندانیان را فراهم کند.

اشتغال زندانیان: برنامه‌ریزی برای اشتغال زندانیان و فراهم کردن فرصت‌های شغلی برای آن‌ها از دیگر وظایف این سازمان است.

کمک به خانواده زندانیان: ارائه کمک‌های مادی و معنوی به خانواده زندانیان نیز از وظایف این سازمان است.

مراقبت بعد از خروج: برنامه‌ریزی برای مراقبت از زندانیان پس از آزادی و کمک به بازگشت آنها به جامعه نیز از وظایف این سازمان است.

ارائه الگوهای رفتاری مثبت: کارکنان این سازمان موظف‌اند با ارائه الگوهای رفتاری مثبت و سازنده، در فرآیند اصلاح و تربیت زندانیان نقش مؤثری ایفا کنند.

در نظام قضایی ایران، دادسرا و دادگاه دو نهاد مجزا با وظایف و اختیارات متفاوت هستند. دادسرا به عنوان یک مرجع تحقیقاتی، وظیفه کشف جرم، جمع‌آوری ادله و تعقیب متهمان را بر عهده دارد. دادگاه اما مرجع نهایی رسیدگی به پرونده‌ها و صدور حکم قطعی است.

توضیحات بیشتر: